

1. melléklet a 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelethez

**Javaslat a
„Dézsmapince Kíssékely .”
[települési/tájegységi/megyei/külhoni magyarság] értéktárba történő felvételéhez**

Fotó a dézsmapincéről és a templomról 1923.

Készítette:
Csepregi Ferenc
Kíssékelyi Kulturális Egyesület

.....
Kíssékely, 2015. november 11.

(P. H.)

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó szervezet neve:
Kisszékelyi Kulturális Egyesület, 7082 Kisszékely, Szabadság u. 409.
2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:
Név: Csepregi Ferenc
Levelezési cím: 7090 Tamási Mező u 13.
Telefonszám: 06 30/9474-688
E-mail cím: info@csepregi.hu

II. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése
Dézsma pince
2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása
 agrár- és élelmiszergazdaság   egészség és életmód   épített környezet
 ipari és műszaki megoldások   kulturális örökség   sport
 természeti környezet   turizmus és vendéglátás
3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye
Kisszékely Szabadság u.
4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik
települési   x tájegységi   megyei   külföldi magyarság
5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

A dézsmapince a földesúrnak vagy földesúri jogokat gyakorló városnak a pincéje, ahol a dézsmabort összegyűjtötték és tárolták. Nevezik még: dézsmapince, dézmáló pincének. Ezek nagyméretű, föld alatti tároló helyek voltak.

A dézsma feudális terményadó. Az évi bortermés *egy tized* része, amelynek szedését már I. István király törvényei biztosították az egyháznak. A bordézsma szedése a megyéspüspök joga volt, de bizonyos hányada (1/4, 1/8, 1/16) a helyi plébánost illette meg. A 15–16. sz.-tól a püspökök az egyházi tizedszedés jogát többnyire a világi földesúrnak vagy a kincstárnak adták bérbe. A 16. sz. közepétől jobbra a királyi kamara bérelte a végvárok ellátására és egyéb hadi kiadások fedezésére. Ezért gyakran *királyé dézmának* is nevezték. A bordézsma fizetése alól a nemeseken kívül csak a falu bírása, a majorsági alkalmazottak és a görög keleti vallás hívei voltak mentesek. A köznyelvi szóhasználatban elsősorban a földesúrnak járó terményadót, a *kilencedet* (*nona*) nevezték bordézsmanak. Egységes szedését az 1351. évi törvény rendelte el. Mennyisége eredetileg azonos volt az egyházi tizeddel, mivel az után szedték. Később azonban a fordított sorrend vált szokássá, minek következtében a földesúri bordézsma a termés 1/10-ét jelentette, az egyházi tized viszont csak 1/11 részét. Szőlőtelepítésre átengedett *majorsági föld* esetén – minthogy ezt egyházi tized nem terhelte – a jobbágyok a földesúrral kötött megállapodás szerint a termés 1/8, 1/7, 1/6 sőt gyakran 1/5 részével szolgáltak. Ezt *ötöddézsma*, *hatoddézsma* stb. névvel illették. Az újra művelés alá vett parlagszólót 3

évig, a teljesen újonnan telepített szőlőt pedig a termőre fordulástól számított 7–12 esztendeig, a **kertszőlőt** teljes *dézsma*mentesség illette meg. A bordézsma-t a jobbágyfelszabadítás után a dézsma váltság szüntette meg.

A kisszékelyi dézsmapincét Styrum Lymburg gróf helyi helytartója építette. Styrum gróf miután birtokba vette Simontornyát és tartozékait, egy jól működő gazdaságot hozott létre, amelyet egy szervezett uradalmi tiszti kar működtetett a maga iparosaival, hajdúival és cselédségével. A legfontosabb volt a prefektus vagyis a tiszttartó aki az összes falura kiterjesztette hatáskörét. A kasznár vagyis a provisor azonban csak a maga községének a gazdaságát vezette. Ezeknek a kasznároknak minden faluban, így Kisszékelyben is lakást építettek. Innen a kisszékelyi kasznárkert elnevezés. A dézsmapince építési idejéről nem áll rendelkezésre adat, feltételezhető, hogy az 1700-as évek közepén építették.

Arról nincs adat, hogy mikor került az községi előljárárság birtokába. Az 1920-as években készült képen látható, hogy a pince előtti kis épület nyereg tetős, cseréppel fedett. A mellé épített féltetejű épület pedig a tűzoltó kocsi tárolására szolgál. A tetőszerkezetet az 1940-es években már nem állították helyre, hanem egy vasbeton födémet készítettek a falakra. Az 1950-es 60-as években a helyi szövetkezet termény és tojás felvásárló épületeként működött.

Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

A dézsma pince közel háromszáz éve a falu központjának egy meghatározó épülete. Szép példája annak, hogy egy közösség évszázadokon keresztül átmenti a számára fontos értékeket az utókor számára.

A Kisszékelyi Kulturális Egyesület legfontosabb küldetése, hogy amit ránk hagytak őseink, azt kötelességünk megőrizni és tovább adni a következő generációnak.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

Tolna Megyei Levéltár Kammerer hagyaték
Római Katolikus Plébánia irattára, Kisszékely rendezetlen iratok
Tolna Megyei Levéltár, Canonica Visita, 453/1733.
Tolna Megyei Levéltár Tolna megye nyugati felének települései 158-1704
Tanulmányok Tolna megye történetéből XI. TM -i Tanács Levéltára, Szekszárd, 1987.
Szemelvények a 310 éves kisszékelyi iskola történetéből. . Írta és szerkesztette Csepregi Ferenc
Múltidéző kisszékelyi életképek 890-1980. Írta és szerkesztette Csepregi Ferenc. Kisszékely, 2013. pp. 55-85.

Urbáriumok. XVI–XVII. század (Bp., 1959); Takács Sándor: Művelődéstörténeti tanulmányok a XVI–XVII. századból (Bevezette és sajtó alá rendezte Benda Kálmán, Bp., 1961);

III. MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja

2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek
3. A javaslathoz csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

Nyilatkozat

Alulírott Csepregi Ferenc lakcím: 7090 Tamási Mező u. 13. nyilatkozom, hogy Kisszékely Önkormányzata számára átadott saját készítésű fényképek felhasználásához hozzájárulok.

Kisszékely, 2015. november 10.

Csepregi Ferenc